

SZENTIRMAY RÉKA

Ismeretlen fotográfus: *Alphons Hustinx portéja*,
© Alphons Hustinx Hollandse Hoogte

Színes emlékezet

KEVÉS INSPIRÁLÓBB PILLANAT AKAD EGY GYERMEK ÉLETBEN, MINT AMIKOR SZÜLEINEK RITKÁN LÁTOTT TESTVÉREI JÖNNEK VENDÉGSÉGBE: JÓ ESETBEN AJÁNDÉKKAL, ÉS SZINTE MINDIG RENGETEG ANEKDOTÁVAL ÉRKEZNEK. NEM VOLT EZ MÁSKÉPP **LODEWIJK IMKAMP** ESETÉBEN SEM: A TITOKZATOS, NŐTLEN PHONS BÁCSI MESSZE FÖLDEKRE TETT UTAZÁSAI KÖZÖTT NÉHA FEL-FELTŰNT A CSALÁD KÖRÉBEN, HOGY NYAKTÖRŐ KALANDJAIVAL SZÓRAKOZTASSA LELKES KÖZÖNSÉGÉT – MAJD ÚJRA ÉS ÚJRA ÚTNAK INDULT.

Az 1900-ban született Alphons Luis Marie Antoine Hubert Hustinx egy jómódú házaspár legidősebb gyermekeként látta meg a napvilágot. A dél-hollandiai Maastricht városának társadalmi krémjéhez tartozó család vagyonát sörfőzésből, bor- és gyarmati árucikkek kereskedelméből szerezte. Apja bankigazgatóként katolikus-konzervatív értékek mentén nevelte gyermekeit. Öccse, Louis, orvosnak készült, míg ő maga apja kívánságát követve jogot tanult, bár nem különösebb lelkesedéssel: 30 éves múlt, mire címet szerzett. Hivatását nem is igen gyakorolta, idejét sokkal szívesebben szentelte művészeti tevékenységeknek. Rajzolásban és festészetben megmutatkozó tehetségét anyjától örökölhette.¹

Első felfedező útja 1928-ban, még az egyetemi évek alatt vitte Lengyelországba, diplomája megszerzése után pedig már szabadúszó újságíróként járta a világot. 1932-ben barátja, Theo Regout (1901–1988) társaságában egy kétülésemes Ford A-modell roadsterrel vágott neki Afganisztánnak. A nyolchetes túrát az utolsó pillanatig precízen dokumentálták: mindketten fáradhatatlanul fényképeztek és filmeztek, míg Hustinx útinaplót is vezetett egy hollandiai napilap megbízásából. A sikerrel zárult utazás megalapozta az ifjú doktor karrierjét, aki aktív évei során folyamatosan járta a világot: Dél-Afrikától (1934) a Karib-térségen át (1947–48) Ghánáig (1959) számtalan országban megfordult. És habár a tehetős úriember nem bánta a veszélyt és a kényelmetlenségeket, nem feltétlenül tért ki a megszokott luxus útjából. Az utazás kiváltása ekkor még egyébként is csak a gazdagabbak hóbortja lehetett, amely az elegáns szálláshelyeket és jól öltözött útítársakat megörökítő képek híven tükrözik.²

Hustinx az 1960-as évektől Európára szűkítette kalandozásait, majd hosszas betegség után 1972-ben hunyt el. Fényképezési életművét és eszközeit unokaöccsére, Lodewijkre hagyta, aki a belföldi előadásai során gyakran segített neki. Lodewijk 1984-ben látott neki az életmű feldolgozásának. Ekkor figyelt fel a mintegy 2000 diából álló háborús sorozatra. Némi böngészés után az illetékes

múzeumhoz fordult, amelynek kurátora néhány pernyi telefonbeszélgetést követően csak annyit mondott: „Minden bizonnyal színezett fekete-fehér képeket tart a kezében”. A kuriózumnak számító, valójában színes (tehát nem színezett) diafilm-gyűjtemény legkiválóbb darabjait egy évvel később adták ki könyvként, *Nederland, 1940–1945 De gekleurde werkelijkheid* (Hollandia, 1940–1945 A kiszínezett valóság) címmel.³

A Hágai Fotómúzeum (Fotomuseum Den Haag) nemrégiben költözött új térbe saját, megszokott épületén belül. A korábbi, aprócska terem helyett immár három emelet áll rendelkezésükre. A Hustinxkiállításnak szentelt, alacsony mennyezetes, bensőséges hangulatú teremben így még egy igazi A-modellt is megcsodálhatnak a látogatók – bár nem az Afganisztánt is megjárt járgányt magát láthatjuk, a díszlet mindenképpen figyelemreméltó. A tárlat mintegy fele az 1932-es túráról szól. A képek visszatérő szereplője az autó, illetve a két barát: tájidegen, trópusi sisakos európai *voyeur*ök nagy munkában. A túra során mintegy 250 fekete-fehér fénykép és több tucatnyi filmfelvétel készült, melyek legjavával évekig járta Hollandiát a művész. Ezek során a nagyérdemű élvezettel szemlélte a többek között Szíriában, Irakban és Perzsiában (Iránban) készült tájképeket, portrékat, valamint hallgatta a hozzájuk tartozó történeteket.

Alphons Hustinx: *Cím nélkül*, Rotterdam, 1941, © Alphons Hustinx Hollandse Hoogte

Alphons Hustinx: *Cím nélkül*, 1932, © Alphons Hustinx Hollandse Hoogte

Alphons Hustinx: *Cím nélkül*, Kerbala (Iraq), 1932, © Alphons Hustinx Hollandse Hoogte

Alphons Hustinx: *Cím nélkül*, 1932, © Alphons Hustinx Hollandse Hoogte

Alphons Hustinx: *Cím nélkül*, Amsterdam, 1940, © Alphons Hustinx Hollandse Hoogte

Még érdekesebb azonban a kiállítás másik fele, amely a fentebb emlegetett, ritkaságszámba menő színes képekbe enged betekintést. Ezeket kevésbé a rácsodálkozó turista, inkább a helyi bennfentes készítette⁴ – még ha figyelembe is vesszük a háború alatt is jó módban élő értelmiségi nézőpontját. A második világháború (1939–1945) éveiben még gyermekcipőben járó technológiát nem sokan használták. Az Agfa már 1936-ban forgalomba hozta ugyan a Hustinx által is használt színes diafilmjét (*Agfacolor Neu*),⁵ azonban az újítás nem csupán drága volt, de nagy szakértelmet is igényelt a felhasználótól. Egészen az 1960-as évekig alig akadt fényképész, aki felvállalta volna a médiumnak ezt a változatát: a fényképezés nagyjai sokáig nem is vették komolyan a színes képeket, egyszerűen nem tartották méltónak. Hirdetések és divatmagazinok kellékeként tekintettek rá, míg Steven Shore (1947) meg nem

alapozta a sokáig lenézett módszer jövőjét.⁶

Az utókor szerencséjére azonban az autodidakta Hustinx nyitott volt az újdonságra, mindemellett sem anyagi, sem technikai problémák nem álltak útjában, így az új film piacra kerülésével szinte egyidőben kezdte színesben dokumentálni a munkáját népszerűsítő hollandiai körútjait.⁷ A színek szaturálta felvételek fekete-fehér háborús sajtófotókkal szembeni kontrasztjára nagyban rájátszik, hogy a megfelelő expozícióhoz elengedhetetlen volt a napfényes időjárás. Nem mellesleg, a fényképész általában kerülte a megszállók megörökítését;⁸ így Hustinx színei, paradox módon, nem csak közelebb hozzák, de valahogy talán le is tompítják a pusztítás emlékeit. Munkája mintha inkább a borzalmak feldolgozását segítő önterápiát szolgálná: tekinthetünk rá akár privát naplóként is, amely a háborús évek ritkán emlegetett napos oldalát mutatja meg.

Alphons Hustinx: *Cím nélkül*, Amsterdam, 1940, © Alphons Hustinx Hollandse Hoogte

Alphons Hustinx: *Cím nélkül*, Roermond, 1948, © Alphons Hustinx Hollandse Hoogte

Alphons Hustinx: *Cím nélküli, Son*, 1945, © Alphons Hustinx Hollandse Hoogte

Vitatható, hogy az életművet a fotográfia egyik mestere hozta létre, vagy pusztán kordokumentumnak tekintjük ezeket a fotókat: a technikai felkészültség kétségtelen, a „döntő pillanat” azonban mintha hiányozna, a kivágás, a kompozíció néha döcögős. Mindenképp „formabontó” azonban, hogy a háború éveit színesben látjuk. Emberibb arcot kap a pusztítás: amolyan bizonyíték ez, hogy az élet, bármi történjen is, megy tovább. Hogy helyes-e a háborút romantikus kontextusba helyezni, természetesen megint csak kérdéses. Ez a morális dilemma azonban az utókor játszámája. A fényképész aligha hibáztatható, hogy a viláégés éveiben néha a szépségre, olykor a helyzet komikumára igyekezett felhívni a figyelmet. Ebben pedig minden kétséget kizáróan nagy segítségére volt az új technológia.

¹ KREUKELS, Loek Dr.: „Alphons Hustinx, Kleur in Donkere Dagen – Het Dagelijks Leven in Nederland in Kleur Tijdens de Oorlog”, X-CAGO, Roermond, 2005, 3

² KREUKELS, 2005, 5, 7.

³ KREUKELS, 2005, 11.

⁴ Egy Leica III-as, kisfilmes géppel (Elmar, 1:3,5). (KREUKELS, 2005, 14.)

⁵ A Lumière fivérek már 1907-ben előrukkoltak az első kiskereskedelmi forgalomba kerülő színes, autokróm módszerrel. A direktpozitív eljárásnak köszönhetően azonban, negatív hiányában, a sokszorosítás igen nehézkesnek bizonyult. Mindemellett az mű maga csak hátulsó megvilágítás segítségével, esetleg projekcióként volt élvezhető, így az érdeklődő művészek (Alfred Stieglitz, Edward Steichen, Heinrich Kühn stb.) lelkesedése hamar alább hagyott. (HACKING, 2012, 276-77.)

⁶ HACKING, Juliet: „Photography – The Whole Story”, Thames & Hudson, London, 2012, 397.

⁷ Érdekes részlet, hogy, nagy általánosságban, a színesben készült háborús képek java része propagandacélokat szolgált, és gyakran hadtestületi megrendelésre készült. (KREUKELS, 2005, 15.)

⁸ KREUKELS, 2005, 19.

Alphons Hustinx: *Cím nélkül*, Hága, cirka 1945, © Alphons Hustinx Hollandse Hoogte

Alphons Hustinx: *Cím nélkül*, Delft, 1940, © Alphons Hustinx Hollandse Hoogte

